

lifikaciju 15 000 inženjera koji već rade, a druga reformu obrazovanja matematike. Autorica ističe da usprkos svim politikama i idejama, u Rusiji ne postoji konzistentna politika usmjerena prema STEM području.

Sesnaesto poglavlje *Glavno načelo za budućnost Brazila: Poticanje općeg i STEM obrazovanja za uključivo razvoj* napisali su Hugo Horta i Paulo Noronha Lisboa Filho. Brazilskim obrazovnim sustavom upravlja se centralizirano (Ministarstvo obrazovanja). Ne postoji standardizirani kurikulum za osnovno i srednješkolno obrazovanje, ali su definirana minimalna znanja i vještine. Neke države u Brazilu, posebno one siromašnije, smanjuju satnicu pojedinih predmeta, dok ih bogatije države povećavaju. Ključno je pitanje brazilskog obrazovanja osigurati dostupnost i jednakost u obrazovanju uz jamstvo zadržavanja kvalitete. Znanost bez granica i Nova metodologija za inženjerske tečajeve – dva su ključna programa za promociju STEM područja potrebnih za daljnji razvoj Brazila.

Završno, sedamnaesto, poglavlje autora Michaela Kahna nazvano je *STEM obrazovanje u potrazi za izgradnjom nove Južne Afrike*. Nezaposlenost, nejednakost i siromaštvo ključni su problemi Južne Afrike. Južna Afrika prepoznala je obrazovni sustav kao ključ rješavanja navedenih problema. Nažalost, on i dalje produbljuje nejednakosti, a ne rješava ih. Dok neki prigovaraju sveučilištima da su previše izdvojeni od društva i komercijalizirani, drugi u toj komercijaliziranosti vide njihovu prednost. Autor ističe kako je vlada napravila dobar pomak proglašivši znanost, matematiku i tehnologiju ključnim predmetima u osnovnom obrazovanju. U srednješkolnom obrazovanju obavezna je samo matematika. Kvaliteta u STEM području

zaostaje u odnosu na kvantitetu. Nastavnikova posvećenost i znanje nedovoljni su za daljnje napredovanje. Vlada, sindikat nastavnika i poslodavci oformili su tijelo za suradnju kako bi poboljšali kvalitetu obrazovanja.

Darjan Vlahov

<https://doi.org/10.5559/di.26.2.12>

**Antonija Maričić,
Marina Štambuk,
Maja Tadić Vujčić i
Sandra Tolić
JA NISAM GEJ MAMA,
JA SAM MAMA –
Roditeljstvo LGB osoba
u Hrvatskoj**

Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2016., 207 str.

Knjiga naziva "Ja nisam gej mama, ja sam mama – Roditeljstvo LGB osoba u Hrvatskoj" grupe autorica – Antonija Maričić, Marina Štambuk, Maja Tadić Vujčić i Sandra Tolić – važan je dodatak hrvatskoj znanstvenoj i stručnoj literaturi koja se bavi iskustvima lezbijki, gejeva i biseksualnih (LGB) osoba. Knjiga prikazuje rezultate kvalitativnog istraživanja o roditeljstvu LGB osoba u Hrvatskoj te je pionirski pokušaj da se stručnjacima u školstvu, zdravstvu i socijalnoj skrbi, političkim strukturama te naposljetku široj javnosti približi problematika LGB obitelji.

O odnosu društva prema LGB populaciji te iskustvima i izazovima s kojima se LGB osobe u Hrvatskoj susreću tek su se nedavno počela provoditi znanstvena istraživanja. Autorice su se primile vrlo važnog, ali i složenog, zadatka te su prvi put na našim prostorima provele istraživanje koje je obuhvatilo specifičan aspekt života LGB osoba, a to je roditeljstvo. Još važnije, svoje istraživačke napore opisale su u knjizi, koja je izdana u lipnju 2016. godine u

izdanju Naklade Jesenski i Turk. Na dvjestotinjak stranica autorice pružaju teorijski okvir svojeg istraživanja, detaljno opisuju metodologiju, prikazuju i raspravljaju o svojim rezultatima te iznose zaključke istraživanja.

U uvodnom dijelu autorice iznose svoju motivaciju za provođenje istraživanja i pisanje ove knjige, a koja je prije svega vezana uz povećanje vidljivosti LGB obitelji u Hrvatskoj, koje unatoč ograničavajućem zakonskom okviru ipak postoje. Osim toga, navode podatke o broju i raznovrsnosti LGB obitelji i u svijetu i kod nas te opisuju trenutačni društveni kontekst, odnosno negativne stavove s kojima se LGB obitelji susreću. Sve to pruža jasan teorijski okvir njihovu istraživanju.

Glavni cilj istraživanja bio je opisati iskustva LGB obitelji iz perspektive roditelja, njihovih partnera/partnerica te njihove djece. Osim toga, u istraživanje je uključena i perspektiva budućih LGB roditelja. Istraživanjem se željelo dobiti uvid u motivaciju za roditeljstvo, kvalitetu odnosa unutar obitelji, psihosocijalnu prilagodbu djece, kao i podršku, odnosno eventualnu diskriminaciju, s kojom se suočavaju u svojoj užoj i široj okolini.

Treći dio knjige posvećen je opisu metode u istraživanju. Ovo je posebno važan dio knjige. Ne samo da su sudionici istraživanja detaljno opisani nego su autorice detaljno opisale i njihovu motivaciju za sudjelovanjem u istraživanju, kao i način regrutiranja sudionika. Osim toga, u prilogu knjige čitatelji mogu pronaći originalne scenarije za intervju i fokusne grupe koji su upotrijebljeni u istraživanju. Autorice su detaljno opisale i postupak, ali i plan obradbe podataka. Ne samo da je iz opisa metode jasno kako su autorice svjesne svih specifičnosti primjene kvalitativ-

ne metodologije te malih uzoraka specifičnih populacija nego su iznesene informacije dovoljno detaljne da omogućuju buduće replikacije, odnosno nastavke ovakva tipa istraživanja svim zainteresiranima.

Najveći dio knjige posvećen je rezultatima istraživanja i njihovoj raspravi. Autorice su prikaz rezultata organizirale vodeći se specifičnim ciljevima svojeg istraživanja, što olakšava praćenje velikoga broja podataka. Osim toga, autorice prate uobičajen način izvještavanja o kvalitativnim rezultatima, navodeći konkretne citate sudionika koji iznošenje rezultata čine zanimljivijima i nadasve životnima. Najprije su opisana iskustva sudionika prilikom *coming outa*, odnosno otkrivanja vlastite seksualne orijentacije svojoj bližoj (primarna obitelj i bivši partneri) te široj (prijatelji/ce; kolege/ice; susjedi/e) okolini. Iz drugoga dijela vidi se kako su putovi do roditeljstva i postanka LGB obitelji raznovrsni. U ovom dijelu opisana je i dodatna perspektiva LGB osoba koje još nisu roditelji, nego to tek planiraju postati. U trećem dijelu opisuju se procesi i izazovi vezani uz *coming out* kao LGB roditelj i otkrivanje svoje želje za roditeljstvom svojoj okolini. Posebno su zanimljivi rezultati vezani uz otkrivanje, odnosno skrivanje, svoje seksualne orijentacije vlastitoj djeci. Pri tome su autorice zahvatile i perspektivu roditelja i perspektivu djece (naravno u slučaju obitelji u kojima su djeca upoznata sa seksualnom orijentacijom roditelja). Najveći dio rezultata odnosi se na detaljan opis obiteljskih odnosa, svakodnevnoga obiteljskog života, kao i socio-emocionalne klime unutar obitelji. Posebna pažnja posvećena je psihosocijalnoj prilagodbi djece unutar LGB obitelji. A možda čak i najveća vrijednost ove knjige leži u tome što je sve navedeno prikazano i iz perspektive roditelja i iz perspektive djece. Autorice u rezultatima raspravljaju i o potrebama, izvorima i dostupnosti podrške i raznih usluga roditeljima i njihovoj djeci, kao i o iskustvima diskriminacije i nasilja te željenim političkim i društvenim promjenama koje bi olakšale život LGB obitelji-

ma. Prikaz rezultata završava poglavljem o ograničenjima istraživanja koje svjedoči o znanstvenoj kritičnosti i zrelosti autorica, a navedene su i detaljne preporuke za buduća istraživanja, iz kojih se vidi jaka motivacija autorica za ovu temu.

Završni dio knjige posvećen je ključcima istraživanja, iz kojih se vidi kako LGB obitelji u Hrvatskoj postoje te kako su raznovrsne. Njihova obiteljska dinamika slična je dinamici heteroseksualnih obitelji. Glavni izazovi s kojima se suočavaju proizlaze prije svega iz burnih razvoda i negativnoga stava društva prema njima. Istraživanje je iznjedrilo i brojne praktične implikacije opisane u završnom poglavlju knjige. Posebna vrijednost ove knjige leži u raznovrsnosti ovih implikacija na razini socijalne politike, razini zakonodavstva, kao i za stručnjake socijalnih skrbi i pomažućih struka koji se u svojem radu susreću s LGB osobama i obiteljima te njihovom djecom.

Unatoč tome što se radi o znanstvenoj knjizi i prikazu empirijskog istraživanja, knjiga je pisana jednostavnim i razumljivim jezikom, pa će biti razumljiva širokoj publici. Knjiga se može preporučiti svima koje zanima problematika položaja LGB osoba u hrvatskom društvu. Svoj interes u njoj će pronaći posebno znanstvenici koji se bave temama vezanim uz LGB populaciju, stručnjaci koji tijekom svojeg rada dolaze u doticaj s LGB osobama, ali i same LGB osobe i njihova uža i šira okolina. Zbog jasnih praktičnih implikacija bit će korisna i zakonodavcu i osobama koje su u prilici oblikovati socijalne politike u našoj državi.

Kako autorice same navode, njihova motivacija za provođenje istraživanja i pisanje ove knjige bila je podići vidljivost LGB obitelji i pokrenuti javni diskurs i buduća istraživanja ove važne teme. Mi-

slim da ova knjiga nesumnjivo postiže taj cilj. Također, mislim da ova knjiga može osnažiti LGB osobe koje tek razmišljaju žele li, odnosno hoće li, postati roditelji jer pruža dobar uvid u postojeća iskustva, izvore podrške i način na koji se postojeće LGB obitelji nose s društvenim izazovima. Dodatno, izdavši ovu knjigu, autorice ne samo da su dale glas LGB obiteljima nego su i na neki način pridonijele i kvalitetnijem životu LGB obitelji, pokazavši da se one ne razlikuju od drugih obitelji, o čemu na slikovit način govori i sam naslov knjige.

Aleksandra Huić